TA’LIM TASHKILOTLARIDA ALOHIDA YORDAMGA MUHTOJ BOLALARNING TA’LIM OLISHINI QO‘LLAB-QUVVATLASH TEXNOLOGIYALARI.

Olimova Dilnoza Murodullo qizi - Termiz davlat pedagogika instituti Pedagogika kafedrasi o‘qituvchisi,
Tursunpo'latova Maftuna Egamberdi qizi - Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya:
Mazkur maqolada ta’lim tashkilotlarida alohida yordamga muhtoj bolalarning sifatli ta’lim olish jarayonini qo‘llab-quvvatlashning zamonaviy texnologiyalari keng va batafsil yoritilgan. Inklyuziv ta’lim tizimining nazariy asoslari, pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining o‘rni, individual ta’lim dasturlarini ishlab chiqish mexanizmlari hamda psixologik-pedagogik xizmatlarning ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, xorijiy tajribalar, innovatsion yondashuvlar va raqamli ta’lim vositalarining samaradorligi asoslab beriladi.

Kalit sozlar:
inklyuziv ta’lim, alohida yordamga muhtoj bolalar, maxsus pedagogika, individual ta’lim dasturi, differensial yondashuv, AKT, pedagogik texnologiya, reabilitatsiya, adaptatsiya, ta’lim sifati

Kirish.
Zamonaviy jamiyatda ta’lim tizimining asosiy vazifalaridan biri — barcha bolalar uchun teng va sifatli ta’lim imkoniyatlarini yaratishdan iboratdir.
Alohida yordamga muhtoj bolalar, ya’ni jismoniy, aqliy yoki psixologik rivojlanishida o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lgan o‘quvchilar uchun moslashtirilgan ta’lim muhitini shakllantirish dolzarb masalalardan biridir.
So‘nggi yillarda inklyuziv ta’lim konsepsiyasi keng rivojlanib, u ta’lim tizimiga samarali integratsiya qilinmoqda. Bu esa pedagoglardan nafaqat bilim berish, balki

har bir bolaning individual ehtiyojlarini aniqlash va ularga mos texnologiyalarni qo‘llashni talab etadi. Shu sababli zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, o‘qitish usullarini takomillashtirish va kompleks qo‘llab-quvvatlash tizimini yaratish muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism.

Inklyuziv ta’limning nazariy asoslari va tamoyillari

Inklyuziv ta’lim — bu barcha bolalarning teng huquqli ta’lim olish imkoniyatini ta’minlashga qaratilgan tizim bo‘lib, unda o‘quvchilar o‘z ehtiyojlariga mos ravishda umumiy ta’lim muhitida o‘qiydilar. Ushbu yondashuv insonparvarlik, tenglik va ijtimoiy adolat tamoyillariga asoslanadi.

Inklyuziv ta’limning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

Individuallashtirish — har bir o‘quvchining rivojlanish darajasi, qobiliyati va ehtiyojlarini hisobga olish

Moslashuvchanlik — o‘quv dasturlarini o‘quvchiga moslashtirish

Integratsiya — bolalarni jamiyatga faol qo‘shilishiga yordam berish

Hamkorlik — o‘qituvchi, ota-ona va mutaxassislar o‘rtasida uzviy aloqa

Inklyuziv ta’lim nafaqat bilim berishni, balki o‘quvchilarning ijtimoiy rivojlanishini ham ta’minlaydi.

Pedagogik texnologiyalar va ularning turlari

Alohida yordamga muhtoj bolalarni o‘qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar muhim rol o‘ynaydi. Ular ta’lim jarayonini samarali, qiziqarli va individual ehtiyojlarga mos holda tashkil etishga yordam beradi.

a) Differensial ta’lim texnologiyasi

Bu texnologiya o‘quvchilarning bilim darajasi, qobiliyati va qiziqishiga qarab turli usullarni qo‘llashni nazarda tutadi. Masalan, bir xil mavzu turli darajadagi topshiriqlar orqali tushuntiriladi.

b) Individual ta’lim dasturi (ITD)

Har bir o‘quvchi uchun alohida tuziladigan dastur bo‘lib, unda bolaning ehtiyojlari, rivojlanish darajasi va imkoniyatlari hisobga olinadi. ITD o‘quv jarayonini aniq maqsadlar asosida tashkil etishga yordam beradi.

c) Korreksion-rivojlantiruvchi texnologiyalar

Bu texnologiyalar nutq, tafakkur, xotira va diqqatni rivojlantirishga qaratilgan. Ular maxsus mashqlar, treninglar va o‘yinlar orqali amalga oshiriladi.

d) Interaktiv metodlar

Savol-javob, guruhli ish, muammoli vaziyatlar orqali o‘qitish o‘quvchilarni faollashtiradi va bilimni mustahkamlaydi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) o‘rni

Raqamli texnologiyalar alohida yordamga muhtoj bolalar uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Multimedia vositalari, audio va video materiallar, maxsus dasturlar orqali o‘qitish jarayoni osonlashadi.

Masalan:

matnni ovozga aylantiruvchi dasturlar

vizual materiallar orqali o‘qitish

interaktiv platformalar

masofaviy ta’lim tizimlari

Bu vositalar o‘quvchilarning mustaqil ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi va ta’lim samaradorligini oshiradi.

Psixologik-pedagogik qo‘llab-quvvatlash tizimi

Alohida yordamga muhtoj bolalar bilan ishlash kompleks yondashuvni talab etadi. Bu jarayonda turli mutaxassislarning hamkorligi muhimdir.

Qo‘llab-quvvatlash yo‘nalishlari:

Psixologik diagnostika — bolaning rivojlanish darajasini aniqlash

Logopedik yordam — nutq nuqsonlarini bartaraf etish

Defektologik ishlar — maxsus rivojlantiruvchi mashg‘ulotlar

Ota-onalar bilan hamkorlik — uy sharoitida qo‘llab-quvvatlash

Bu tizim bolaning har tomonlama rivojlanishini ta’minlaydi.

Xorijiy tajribalar va innovatsion yondashuvlar

Rivojlangan davlatlarda inklyuziv ta’lim keng yo‘lga qo‘yilgan.

Masalan, AQSh va Yevropa mamlakatlarida individual ta’lim dasturlari, assistent-o‘qituvchilar tizimi va maxsus texnologiyalar keng qo‘llaniladi.

Innovatsion yondashuvlar:

sun’iy intellekt asosidagi o‘qitish tizimlari

adaptiv ta’lim platformalari

virtual reallik orqali o‘qitish

o‘yinlashtirish (gamification) texnologiyalari

Bu usullar o‘quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va bilim olish jarayonini qiziqarli qiladi.

Muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari

Amaliyotda quyidagi muammolar uchraydi:

malakali kadrlar yetishmasligi

texnik vositalarning kamligi

ota-onalarning yetarli bilimga ega emasligi

ta’lim muhitining to‘liq moslashmaganligi

Ularni hal etish uchun:

o‘qituvchilar malakasini oshirish

moddiy-texnik bazani yaxshilash

targ‘ibot ishlarini kuchaytirish

davlat dasturlarini kengaytirish zarur

.

Xulosa.

Ta’lim tashkilotlarida alohida yordamga muhtoj bolalarni qo‘llab-quvvatlash — bu nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy ahamiyatga ega masaladir. Zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish, individual yondashuvni ta’minlash hamda mutaxassislar hamkorligini yo‘lga qo‘yish orqali yuqori natijalarga erishish mumkin.

Kelajakda inklyuziv ta’limni yanada rivojlantirish, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish va ilmiy tadqiqotlarni chuqurlashtirish muhim vazifa bo‘lib qoladi.

.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. UNESCO. Inclusive Education Guidelines. – Paris, 2017.
3. Vygotsky L.S. Pedagogical Psychology. – Moscow, 1991.
4. Xudoyberdiyeva M. Maxsus pedagogika asoslari. – Toshkent, 2019.
5. Nurmatov A. Inklyuziv ta’lim nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent, 2021.